

Spelregels bij de schrijfoefeningen:

1. Als de opdracht je niet bevalt, mag je ze wat aanpassen.
2. Als oefening schrijven we onder tijdsdruk. Dat helpt omdat je dan spontaan en onmiddellijk moet reageren. Natuurlijk kan er later aan verder gewerkt worden.
3. De teksten die we schrijven in de les, lezen we aan elkaar voor. Als je je tekst te persoonlijk vindt, dan zeg je het gewoon. Als je het gevoel hebt dat de tekst nog niets voorstelt, is dat juist een goede reden om het voor te lezen. Om het wat kras te zeggen: geen enkel gedicht is ooit af. Wat je geschreven hebt voorlezen, is een uitstekende manier om op ideeën te komen om ze te verbeteren.
4. Gedichten spreken voor zichzelf. Voorlezen gebeurt dan ook zonder uitleg vooraf, zonder onderbrekingen en zonder toelichting op de inhoud van de tekst. Verontschuldigen vooraf en tijdens het lezen zijn niet nodig.
5. Schrijven doe je alleen, maar we zullen afwisselen en al eens in kleine groepen en in de grote groep werken.
6. Wat je schrijft kan thuis verder uitgewerkt worden. In je portfolio kun je (teken)bladen opnemen met eigen werk of van anderen.

Oefeningen

1. Associaties

Regels:

1. luister aandachtig en concentreer je goed
 2. schrijf het woord op dat ik je geef, schrijf in stilte op wat je door het hoofd flitst, je mag niet schrappen of verbeteren, als je aarzelt moet je stoppen, alle taalmateriaal mag: losse woorden, woordgroepen, onbestaande klankwoorden, herhalingen, elementen uit een andere taal enz. Maar je schrijft zo snel mogelijk, zo veel mogelijk telkens onder elkaar.
 3. briefjes worden opgehaald en door elkaar geschud en opnieuw uitgedeeld, je leest voor wat je dan volgens toeval krijgt.
- Vrije associaties:
 - een heel gewoon woord
 - één betekenis: schoen, potlood, school, boekentas...
 - twee betekenissen: bord, vorst

Lees aan elkaar voor. Wat valt je op?

- een minder gewoon woord bijv. amarillis, koekoeksklok, luchtkasteel, lorelei, tamboerijn...

Lees aan elkaar voor. Wat valt je op?

- kringassociatie, dus rond om het woord schrijf je steekwoorden en zinsfragmenten (maan, kind)
- kettingassociatie, wat betekent dat elk woord bepaald wordt door het voorgaande: (boom)
- klankassociaties (er mogen nonsenswoorden bij komen)

ZEER KLEINE SPEELDOOS

Amarillis

Hier is

In een zeepbel

Iris

Hang de bel

Aan een ring

En de ring

Aan je neus

Amarillis

Schud je 't hoofd

Speelt het licht

In de bel

Met Iris

Schud je fel

Breekt de bel

Amarillis

Waar is

Iris

Iris is hier geweest

Amarillis

Aan een ring

En de ring

Aan jouw neus

Huldegedicht aan Singer

Slinger
Singer
naaimasjien
Hoort
Hoort
Floris Jespers heeft een Singernaaimasjien gekocht
Wat
Wat
jawel
Jespers Singer naaimasjien
hoe zo
jawel
ik zeg het u
Floris Jespers heeft een Singernaaimasjien gekocht
Waarom
waardoor
wat wil hij
Jawel
hij zal
hoe zo
Circulez
want
SINGERS NAAIMASJIEN IS DE BESTE
de beste
waarom
hoe kan dat
wie weet
alles is schijn
Singer en Sint Augustinus
Genoveva van Brabant
bezit ook een Singer
die Jungfrau von Orleans
Een Singer?
jawel
jawel jawel jawel ik zeg het u een Singer
versta-je geen nederlands mijnheer
Circulez
Bitte auf Garderobe selbst zu achten
ik wil een naaimasjien
iedereen heeft recht op een naaimasjien

ik wil een Singer
iedereen een Singer
Singer
zanger
meesterzangers
Hans Sachs
heeft Hans Sachs geen Singermasjien
waarom heeft Hans Sachs geen Singer
Hans Sachs heeft recht op een Singer
Hans Sachs moet een Singer hebben
Jawel
dat is zijn recht
Recht door zee
Leve Hans Sachs
Hans Sachs heeft gelijk
hij heeft recht op
SINGERS NAAIMASJIEN IS DE BESTE
alle mensen zijn gelijk voor Singer
Circulez
een Singer
Panem et Singerem
Panem et Singerem Panem et Singerem Panem et Singerem
et Singerem et Singerem
Ik wil een Singer
wij willen een Singer
wij eisen een Singer
wat wij willen is ons recht
ein fester Burg ist unser Gott
Panem et Singerem Panem et Singerem Panem et Singerem
et Singerem et Singerem
Waarom
hoe zo
wat wil hij
wat zal hij
Salvation army
Bananas atque Panama
de man heeft gelijk
hij heeft gelijk
gelijk heeft hij jawel
jawel
jawel
waarom
wie zegt dat
waar is het bewijs

jawel hij heeft gelijk
Panem et Singerem Panem et Singerem Panem et Singerem
Singerem Singerem
SINGERS NAAIMASJIEN IS DE BESTE

2. Metaforen

(figuurlijke uitdrukkingen die berusten op een vergelijking)

- Kies je lievelingskleur en denk aan dingen die je graag doet, die je lekker vindt, die je mooi vindt, waar je blij om wordt en voeg ze samen met het werkwoord 'zijn':

Bijv.: Groen is een zonnige dag aan zee
Groen is de bus naar huis
Groen is spaghetti
Groen is de schoolbel om vier uur

De logica van het denken is hier niet op zijn plaats, wel de logica van de gevoelens en alweer het associëren.

- Werk nu samen met iemand anders. De ene maakt zinnestelsels zoals hierboven met de lievelingskleur. De andere zinnestelsels met een kleur die hij/zij afschuwelijk vindt en combineert het met dingen die hij/zij niet graag doet, niet mooi vindt, niet lekker...

Ieder schrijft om beurten een regel!

Bijv.: Groen is een zonnige dag aan zee
Bruin is de regenbui die plots neerplent
Groen is de bus naar huis
Bruin is een saaie les
Groen is poëzie leren schrijven
....

- een ongewone toepassing: kies een voorwerp uit de omgeving en ontdeek het van zijn nuttigheidskarakter door het in een andere gebruikscontext te plaatsen.

Bijv. een passer om vierkanten mee te trekken
een giraffe als ladder gebruiken
een stok om rond je vinger te winden

- een nieuwe diersoort bedenken:
Benoem en beschrijf een zelfverzonnen diersoort (waar komt het vandaan? Hoe ziet het eruit? Wat eet het? Hoe gedraagt het zich?)

Bijv. 'De blauwbilgorgel' van Cees Buddingh

Ik ben de blauwbilgorgel.

Ik ben de blauwbilgorgel,
Mijn vader was een porgel,
Mijn moeder was een porulan,
Daar komen vreemde kind'ren van.
Raban! Raban! Raban!

Ik ben een blauwbilgorgel
Ik lust alleen maar korgel,
Behalve als de nachtuil krijst,
Dan eet ik riep en rimmelrijst.
Rabijst! Rabijst! Rabijst!

Ik ben een blauwbilgorgel,
Als ik niet wok of worgel,
Dan lig ik languit in de zon
En knoester met mijn knezidon.
Rabon! Rabon! Rabon!

Ik ben een blauwbilgorgel
Eens sterf ik aan de schorgel,
En schrompel als een kriks ineen
En word een blauwe kiezelsteen.
Ga heen! Ga heen! Ga heen!

Is dit je opgevallen?

1. Associaties

Er worden twee soorten associaties gemaakt:

- op basis van betekenis
- op basis van klank:
 - door een alliteratie of stafrijm: gelijkheid van beginklank, vooral de beginmedeklinker;
 - door een assonantie, halfrijm of klinkerrijm: gelijkheid van de klinkers maar niet van de daaropvolgende medeklinkers;
 - door een rijm.

Een minder gewoon woord heeft een ander effect. De associaties veranderen, naar gelang je het woord verstaat en misschien aan het dromen gaat of het woord zelfs niet verstaat en op de klanken voortborduur.

2. Metaforen

De logica van het denken is hier niet op zijn plaats, wel de logica van de gevoelens en alweer het associëren.

3. Onbevangen waarnemen- dichten

Waarneming:

Écht zien is niet gemakkelijk. Onze blik wordt zó gestuurd door onze ervaring en ideeën dat je de mooiste dingen missen. Als je maar vaak genoeg over dezelfde weg bent gefietst zie je die prachtige beuk met z'n ruwe bast op het laatst niet meer. Hoe kun je goed leren kijken? Door jezelf uit te schakelen, jezelf weg te laten uit je gedicht. Probeer jezelf te verwonderen. Probeer opnieuw te kijken, met het oog van de dichter.

Verborgene woorden:

Rutger Kopland zegt in 'Het mechaniek van de ontroering' (Van Oorschot 1995) dat je niet moet proberen iets vast te leggen als je weet wát je ontroert. Op die manier kun je namelijk volgens hem niet meer kijken. Probeer de woorden diep van binnenuit tevoorschijn te laten komen. 'Ieder detail, iedere kleur, iedere vorm roept een woord op dat als het ware niet op zichzelf kan staan en andere woorden meesleept.'

Anders zien:

Een dichter moet een soort landmeter zijn van het eigen kijken,' schreef Kopland in 'Het mechaniek van de ontroering'. 'De dichter hoort de bril van taal te slijpen tot hij er heel scherp doorheen kan zien, tot er iets nieuws in het blikveld komt.' Probeer je te laten verrassen - niet alleen in het waarnemen, maar ook in de taal, zo betoogt hij. Probeer maar eens een dier, een boom of een ander natuurverschijnsel te beschrijven zonder in clichés te vervallen - met woorden die alleen door jou in deze volgorde kunnen worden neergezet.

Binnen en buitenwereld:

De volgende stap in het proces van kijken en dichten is het verbinden van binnen- en buitenwereld. Probeer vooral te selecteren wat je raakt. Laat al het andere - in ieder geval voor dit moment - weg en stel scherp op datgene wat je ontroert. Versmal het beeld zo dat je de details in al hun finzinnigheid voor je ziet. In die uitvergroting verbind je je binnen- en buitenwereld. En zo ontstaat een interpretatie die voor jón alleen geldt.

Leer opnieuw kijken:

Dichten is elke keer weer een oefening in opnieuw leren kijken; beter leren kijken. In feite is een goede dichter iemand die het vermogen bezit om eventjes weer als een kind naar de wereld te kijken – zonder de ballast van afgesleten beelden die volwassenen als filter hanteren. Soms is het daarvoor nodig trucjes te gebruiken – 'kruip in de huid van' – andere keren kun je ineens de goede, directe manier van waarnemen vinden.

Kijken wordt leren:

Kijken leidt tot woorden. Maar het omgekeerde is ook het geval. Neem het gedicht van Tonnus Oosterhoff waarvan het eerste vers luidt: 'O, roept de zee in de kwal.' Alleen al door dat zo op te schrijven kantelt Oosterhoff onze eigen waarneming: de zee zit in de kwal. Kijk nog maar 'ns goed en zie hoe de kwal met al z'n tentakels het zeewater naar binnen en buiten stulpt. Door die opening, die ronde O.

O, roept de zee in de kwal.
De zee in de kwal roept o
o
o
De zwevende mond legt zich aan
om de infinitief, o, o, roepdrinkt o.
Wie of wat niet op de gedachte komt
zich te bevrijden is hier
hier
hier
hier hier en hier niet te weten.